

Jak kluby pracują z uchodźcami i migrantami?

Raport z diagnozy sytuacji

WITAJ W KLUBIE

FUNDACJA
DLA WOLNOŚCI

Fundacja dla Wolności

Warszawa, czerwiec 2023

CC BY-NC-SA 4.0

Spis treści

Wprowadzenie	2
1. Jak zbieraliśmy informacje?	4
2. O co pytaliśmy?	7
I. Cele oraz rola klubów sportowych w pracy z migrantami	7
Rola klubów w społeczności lokalnej	8
Kluby sportowe a integracja obcokrajowców	9
Korzyści i ryzyka związane z integracją przez sport	11
II. Działania	12
Powszechność, typy inicjatyw oraz motywacje do pracy z migrantami	12
Działania na rzecz integracji migrantów	14
Osoby zaangażowane w działania integracyjne	15
Współpraca klubów z otoczeniem zewnętrznym	18
Współpraca klubów z migrantami – metody, narzędzia i praktyka	19
III. Wyzwania i potrzeby klubów w zakresie pracy z migrantami	22
Podsumowanie	24
Rekomendacje dla klubów	25

Opracowanie: Stanisław Kordasiewicz
Współpraca: Magdalena Zaborowska-Gumieniak,
Aleksandra Winiarska, Krzysztof Jarymowicz

Wprowadzenie

Sport stanowi bardzo ważny element zdrowego trybu życia i budowania dobrostanu psychofizycznego człowieka. Aktywność sportowa pomaga radzić sobie ze stresem oraz zapobiegać problemom zdrowotnym. Jest to szczególnie ważne w przypadku osób, które stresu doświadczają na co dzień. Tak jest w przypadku wielu migrantów i uchodźców, zwłaszcza jeśli przyjazd do innego kraju jest nagły i nieplanowany, wywołany okolicznościami zewnętrznymi (takimi jak wojna, działania reżimów politycznych czy katastrofy naturalne). Szczególnie trudny jest pierwszy okres po przyjeździe do nowego miejsca, gdy konieczna jest organizacja codziennych spraw i zaadaptowanie się do nowych warunków życia – w tym znalezienie mieszkania, pracy, załatwienie spraw urzędowych czy osadzenie w systemie edukacji, a dodatkowo często również nauka podstaw języka, poruszania się w przestrzeni czy korzystania z usług. Ruch i aktywność fizyczna stanowi w tej sytuacji ważny czynnik budowania zdrowej formy i dobrego samopoczucia.

Jednocześnie sport, w szczególności uprawiany zespołowo oraz w ramach klubów czy ośrodków sportowych, stanowi ważną przestrzeń do nawiązywania kontaktów i relacji z innymi osobami. Relacje takie mają kluczowe znaczenie zarówno dla praktycznych aspektów życia w nowym miejscu, w tym dostępu do informacji oraz wsparcia w codziennych sprawach, jak również dla realizacji potrzeb społecznych i towarzyskich. Udział w aktywnościach grupowych pomaga budować poczucie wspólnoty oraz sprzyja integracji społecznej. Zarówno migranci i migrantki, jak i przedstawiciele oraz przedstawiciele społeczności lokalnych, mogą poprzez wspólny udział w aktywnościach sportowych poznawać się nawzajem, budować zrozumienie i postawy współpracy. Sport ma zatem istotne znaczenie nie tylko dla dobrostanu poszczególnych ludzi, ale również zgodnego funkcjonowania społeczności lokalnych¹.

Wiemy jednak również, że aktywność sportowa bywa przestrzenią, w której ujawnia się dyskryminacja czy wykluczenie. Ważna jest świadomość istnienia tych zjawisk, jak również wiedza o różnicach kulturowych czy społecznych w zakresie aktywności fizycznej. Realizacja korzyści społecznych wynikających ze wspólnego działania jest możliwa pod warunkiem aktywnej promocji

---

¹ Zob. m.in. *Inclusion of Migrants in and through Sports. A Guide to Good Practice*. SPIN (Sport Inclusion Network) Project https://adsdatabase.ohchr.org/IssueLibrary/SPIN_Inclusion%20of%20Migrants%20in%20and%20through%20Sports.pdf

Spaaij R. et al. (2019), Sport, Refugees, and Forced Migration: A Critical Review of the Literature, "Frontiers in Sport and Active Living" <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fspor.2019.00047/full>

Corvino, C. et al. (2023). "Even Though We Have Different Colors, We Are All Equal Here": Immigrants building a sense of community and well-being through sport participation. *Journal of Community Psychology*, 51, 201–218 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10084027/>

zajęć sportowych zarówno wśród cudzoziemców, jak i Polaków. Potrzebna jest wiedza na temat barier doświadczanych przez różne grupy potencjalnych uczestników, które powstrzymują konkretne osoby od udziału we wspólnej aktywności. Ważne jest również takie planowanie zajęć oraz dodatkowych inicjatyw, aby realizowały one cele integracyjne i aby przeciwdziałać ryzyku tworzenia się podziałów międzygrupowych czy wykluczenia². Temu m.in. służy ten raport.

Badanie opisane w tym raporcie było prowadzone na zlecenie PZPN, w kontekście przyjazdu do Polski bardzo dużej liczby migrantów przymusowych z terenów Ukrainy, po pełnoskalowej inwazji Federacji Rosyjskiej na ten kraj od lutego 2022 roku. Szacuje się, że do Polski w przeciągu kilku miesięcy wjechało wówczas kilka milionów osób³, z czego duża część została tu na dłużej – obecnie prawie milion osób ma w Polsce aktywny status UKR⁴. Osoby te w większości osiedliły się w miastach, gdzie jest lepszy dostęp do pracy, wsparcia oraz aktywności różnego rodzaju. W tym kontekście wydawało się istotne, aby przyjrzeć się temu, czy i jak kluby sportowe, jako jedna z ważnych przestrzeni aktywności oraz integracji społecznej (co zostało opisane wyżej), odpowiadają na potrzeby migrantów oraz uwzględniają ich w swoich działaniach. Punktem wyjścia była sytuacja migrantów z Ukrainy, choć badanie nie ograniczało się wyłącznie do tej grupy.

Diagnoza miała na celu dowiedzenie się czy kluby podejmują działania kierowane do migrantów (przede wszystkim osób przyjeżdżających z Ukrainy w związku z wojną), jakie cele stawiają sobie kluby w pracy z migrantami, jakie działania podejmują, jaka jest rola poszczególnych aktorów w to zaangażowanych (zarówno instytucji, jak i konkretnych osób) oraz jakie wyzwania napotykają w tym zakresie. Zastosowano dwa narzędzia badawcze – kwestionariusz ankiety elektronicznej, do której link z prośbą o wypełnienie przesłano za pośrednictwem PZNP do wszystkich klubów piłkarskich w Polsce, przy czym odpowiedziało 39 reprezentantów klubów z terenu całego kraju. Spośród respondentów ankiety wybrano następnie 10 osób, z którymi przeprowadzono wywiady pogłębione, częściowo ustrukturyzowane. Respondenci w części jakościowej badania byli dobierani celowo, spośród reprezentantów klubów, w których w zajęciach uczestniczyli obcokrajowcy, aby poznać ich konkretne doświadczenia w tym zakresie. Szczegółowy opis metodologii i wyników badania przedstawiamy w dalszych częściach raportu.

---

² Blachnicka-Ciacek D., Trąbka A. (2022), 'Football was the key': the role of sports in facilitating migrants' belonging and inclusion in Poland, "Leisure Studies"

<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02614367.2022.2088834>

³ Miejska Gościnność. Szacunek liczby Ukraińców w miastach UMP: marzec, kwiecień, maj 2022 r. opracowanie Centrum Badań i Analiz Unii Metropolii Polskich

https://metropolie.pl/fileadmin/news/2022/07/Miejska_goscinnosc_aktualizacja.pdf

⁴ Zezwolenie na pobyt czasowy dla obywateli Ukrainy. Dane z portalu Warszawa w kryzysie uchodźczym, stan na maj 2023 <https://um.warszawa.pl/waw/warszawa-w-liczbach/-/dane-na-temat-kryzysu-uchodzczego>

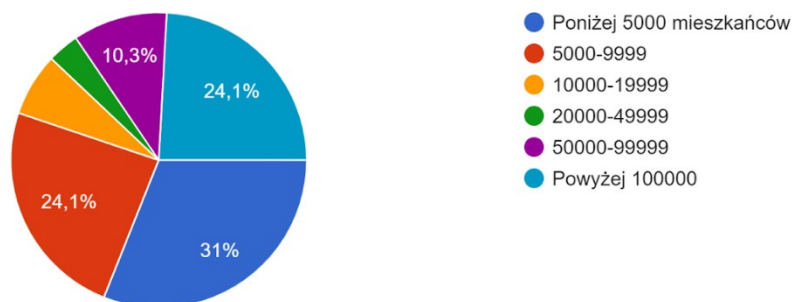
1. Jak zbieraliśmy informacje?

Badanie zostało przeprowadzone w kontekście wojny i uchodźców z Ukrainy, jednak zarówno w ankiecie internetowej jak i wywiadach pytaliśmy w sposób szeroki, uwzględniając współpracę klubów z migrantami oraz uchodźcami⁵. Interesowało nas przede wszystkim to jak kluby radzą sobie z prowadzeniem zajęć i integracją grup wielokulturowych w najszerszym możliwym ujęciu, dlatego nie wprowadzaliśmy dodatkowego rozróżnienia pomiędzy tymi grupami.

Diagnozę sytuacji prowadziliśmy za pomocą dwóch narzędzi. Pierwszym była rozbudowana ankieta internetowa, rozesłana przez PZPN do klubów na terenie całego kraju (zob. zał. 1 do raportu). Uzyskaliśmy łącznie 29 odpowiedzi. W związku z niewielką liczbą odpowiedzi, wyniki nie mogą być w żaden sposób traktowane jako reprezentatywne, choć z drugiej strony, ze względu na zróżnicowanie respondentów pod względem reprezentowanych ośrodków, mogą dać pewien wgląd w różne podejścia do pracy z migrantami. Przedstawiamy wyniki poniżej, zastrzegając jednocześnie ograniczenia tych danych.

Poniższy wykres pokazuje, jaki procent respondentów pochodził z małych, średnich oraz dużych ośrodków miejskich:

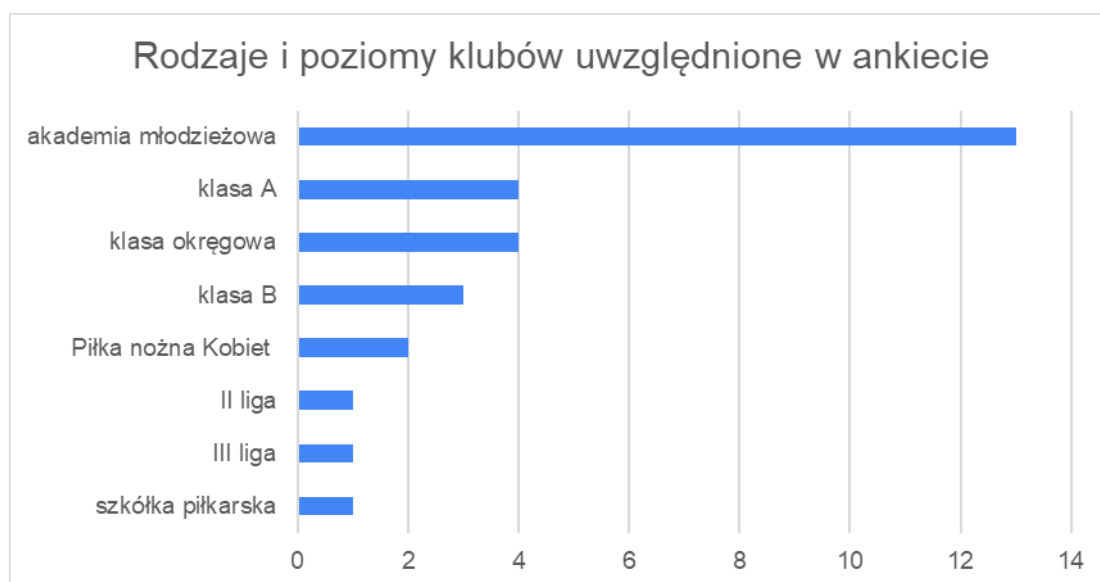
Wielkość ośrodka miejskiego, w którym działa klub
29 odpowiedzi

Wykres 1. Kluby uwzględnione w diagnozie w podziale na wielkość ośrodka miejskiego

⁵ Uchodźca jest osobą podlegającą międzynarodowej ochronie prawnej, której powrót do kraju pochodzenia jest niemożliwy ze względu na poważne zagrożenie (np. wojna, prześladowania, przemoc). Migrant to osoba, która z różnych przyczyn zdecydowała się opuścić swój kraj, często znajduje się w trudniejszej sytuacji życiowej, jednak nie podlega szczególnej ochronie prawnej. Zobacz więcej na temat tych pojęć: <https://www.unhcr.org/pl/365-plwiadomosci2016uchodzca-czy-migrant-tlumaczmy-roznice-i-wyjasniamy-ich-sens-html.html>

Udział w ankiecie był całkowicie dobrowolny i nie mieliśmy kontroli nad tym, którzy adresaci zdecydują się na przesłanie odpowiedzi, mimo to udało nam się uzyskać reprezentację różnych ośrodków. Jeśli chodzi o poziom klubów, to zdecydowanie najwięcej respondentów reprezentowało akademie młodzieżowe (13 odpowiedzi), następnie 4 respondentów klasę okręgową i 4 respondentów klasę A, zaś pojedynczy respondenci należeli do pozostałych grupy widocznych na wykresie:

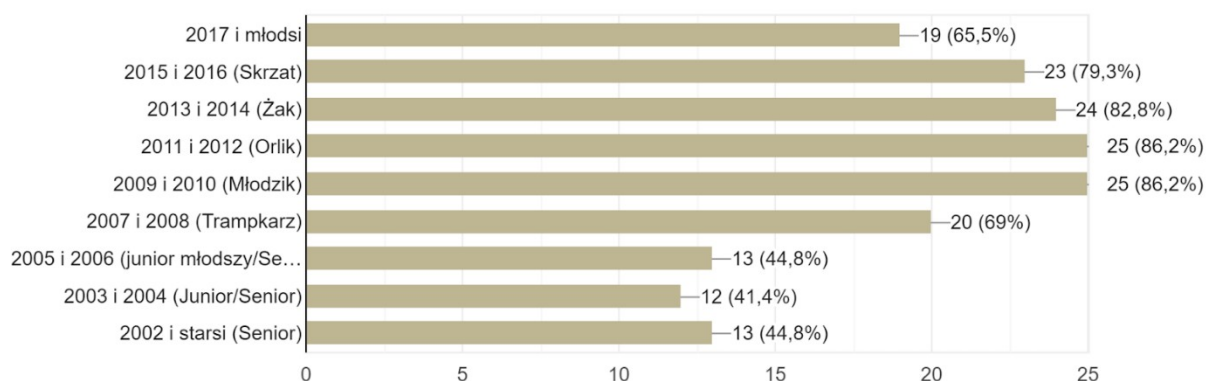

Wykres 2. Rodzaje i poziomy klubów uwzględnionych w diagnozie sytuacji

Uczestnicy badania prowadzili treningi ze wszystkimi kategoriami wiekowymi zawodników:

Z jakimi kategoriami wiekowymi zawodników i zawodniczek Pani / Pan współpracuje?

29 odpowiedzi

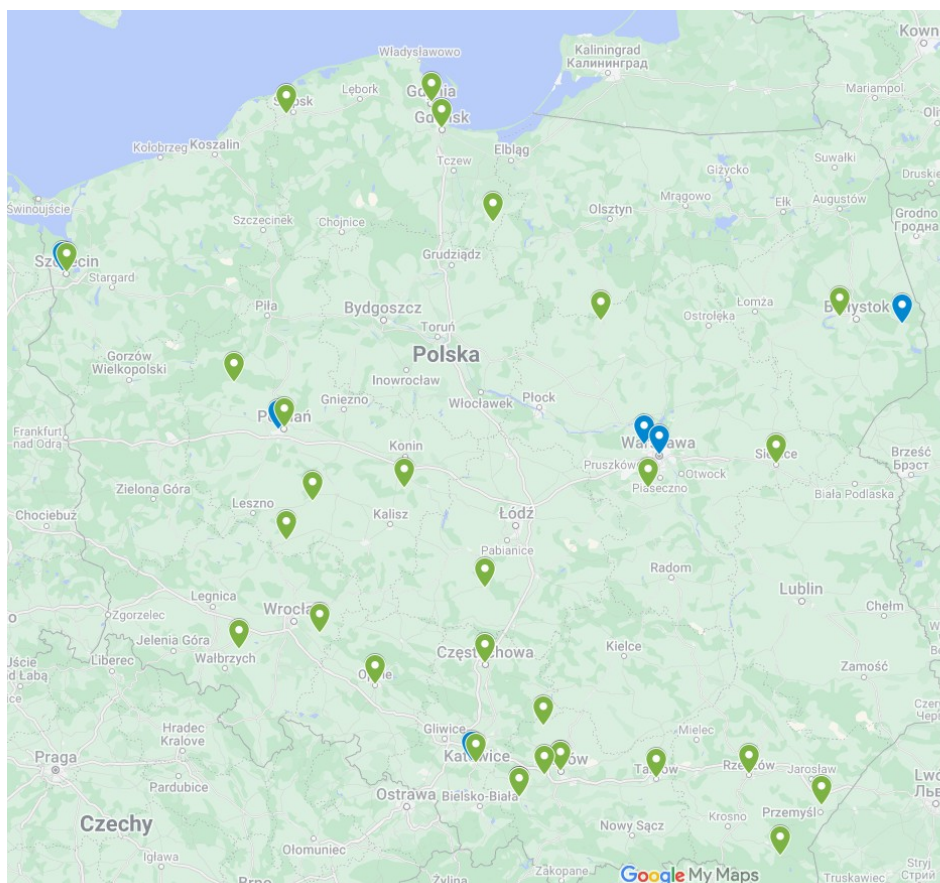

Wykres 3. Odpowiedź na pytanie o kategorie wiekowe zawodników i zawodniczek

Drugim źródłem informacji były wywiady pogłębione z przedstawicielami 10 klubów prowadzących treningi dla uchodźców i migrantów w różnych grupach wiekowych (dzieci, młodzieży i dorośli). Rozmawialiśmy zarówno z osobami związanymi z bardzo dużymi akademiami piłkarskimi, jak i trenerami z mniejszych, lokalnych klubów sportowych. Kryterium doboru uczestników wywiadów było w pierwszej kolejności prowadzenie treningów dla dzieci i młodzieży z Ukrainy, następnie lokalizacja i wielkość klubów. Dążyliśmy do prowadzenia wywiadów w całej Polsce i z różnorodnymi klubami.

Wśród respondentów ankiety największą grupę stanowiły osoby z zarządu klubów lub akademii piłkarskich (17 osób), drugą w kolejności byli trenerzy i menedżerowie (12 osób).

Dzięki ankiecie i wywiadom udało nam się przeprowadzić diagnozę sytuacji w 39 klubach z całej Polski.

Mapa 1. Lokalizacje klubów uwzględnionych w diagnozie sytuacji

2. O co pytaliśmy?

W ankiecie i w wywiadach pogłębionych staraliśmy się dowiedzieć jak najwięcej o tym, w jaki sposób kluby pracują z migrantami, szczególnie w kontekście napływu uchodźców po rozpoczęciu przez Rosję inwazji na Ukrainę (24 lutego 2022). Naszymi rozmówcami byli przedstawiciele klubów, które prowadziły bezpłatne treningi lub zajęcia w pierwszym okresie wybuchu wojny. Kontekst ten jest bardzo ważny dla interpretacji rezultatów badania.

W pierwszej części ankiety pytaliśmy kluby i ich kadrę zarządzającą o to, jakie mają **cele i motywacje**, także dotyczące pracy z migrantami. Następnie koncentrowaliśmy się na tym kto i jakie **działania** podejmuje na rzecz integracji osób z innych krajów w kontekście sportu, między innymi jak prowadzone są zajęcia, jaka jest rola trenerów, rodziców oraz otoczenia zewnętrznego (np. samorządu, szkoły, biznesu, organizacji pozarządowych). W ostatniej części pytaliśmy o **wyzwania i potrzeby** rozwojowe klubów **w zakresie pracy z migrantami**.

Na kolejnych stronach omawiamy wyniki diagnozy sytuacji w podziale na te trzy obszary, uwzględniając informacje pochodzące zarówno z ankiety internetowej oraz wywiadów indywidualnych.

I. Cele oraz rola klubów sportowych w pracy z migrantami

Punktem wyjścia do rozważań na temat pracy z migrantami były otwarte pytania o najważniejsze cele klubu (Jakie są najważniejsze cele klubu? Co chcielibyście Państwo osiągnąć?). Wyróżniliśmy tu cztery grupy odpowiedzi, które czasem występowały łącznie:

1. Znaczna część respondentów wskazywała, że głównym celem działalności klubu jest **popularyzacja sportu wśród dzieci i młodzieży, zwiększenie aktywności fizycznej oraz szeroko rozumiane promowanie zdrowego stylu życia**. W wywiadach pojawiały się podobne głosy, np. „naszym celem jest zachęcenie lokalnych dzieci do uprawiania sportu”. W tej grupie często podkreślano dbanie o „rozwój każdego zawodnika niezależnie od jego predyspozycji”. Ważne jest także uczenie dzieci wzajemnego szacunku, zasad Fair Play – zarówno na boisku jak i poza nim. Część osób sygnalizowała, że poziom sprawności fizycznej dzieci może być powodem do niepokoju i należy zadbać o ich wszechstronny rozwój: „już chyba chodzi o to, żeby dzieci prosto plecy umiały trzymać, żeby umiały stopy ustawiać prawidłowo, bo my tej piłki nie nauczymy już w momencie, kiedy dzieci są pokoślawione...”.
2. W drugiej grupie odpowiedzi jako najważniejszy wybrzmiewał **rozwój sportowy zawodników oraz zapewnienie optymalnych warunków treningu, który pozwoli rozwinąć karierę**

piłkarską. Wówczas celem jest „wyszkolenie zawodników, którzy będą w seniorach rywalizowali na poziomie centralnym” lub „rozwój sportowy zawodników, wychowanie reprezentanta Polski”. Istotne jest zapewnienie ciągłości szkolenia, rozwijanie pasji u młodych sportowców, którzy stopniowo będą przechodzili do kategorii seniorów.

3. Trzecia grupa odpowiedzi wskazywała jako **główny cel dalszy rozwój klubu lub akademii**, w tym między innymi zapewnienie stabilnego zatrudnienia dla kadry, podnoszenie kompetencji, uniezależnienie infrastrukturalne czy budowa własnych boisk.
4. W czwartej grupie odpowiedzi jako główny cel wskazywano **zadbanie o dobro dziecka, o jego rozwój psychofizyczny, a także o integrację środowiska lokalnego i budowanie dobrych relacji rówieśniczych oraz z rodzicami**. Ilustracją tego podejścia jest następująca wypowiedź: „rodzice przychodzą z dziećmiaczkami w pampersach i razem ćwiczą... oprócz tego aspektu czysto fizycznego, czyli że dzieci się ruszają, to jest też wzmacnianie więzi rodzic–dziecko”.

Rola klubów w społeczności lokalnej

Odpowiedzi na otwarte pytania dotyczące roli klubów sportowych w społeczności lokalnej (Jaka Pani/Pana zdaniem powinna być rola klubu sportowego w waszej gminie/miejscowości/dzielnicy?) były bardziej jednorodne niż odpowiedzi dotyczące celów działalności klubów. Dobrym podsumowaniem znacznej części głosów jest tu stwierdzenie, że „klub powinien być miejscem integracji dla dzieci i młodzieży, powinien wspierać, uczyć, wskazywać kierunki rozwoju sportowego i życiowego. Powinien łączyć ludzi z wielu pokoleń, środowisk, mniejszych czy większych miejscowości z wykorzystaniem zainteresowania sportem”.

Duże znaczenie dla respondentów ma wyrównywanie szans podopiecznych klubów niezależnie od statusu materialnego rodziców. Część osób podkreślała także rolę budowania zdrowych nawyków i stworzenia alternatywy dla „coraz bardziej widocznego obecnie *wirtualnego* stylu życia”.

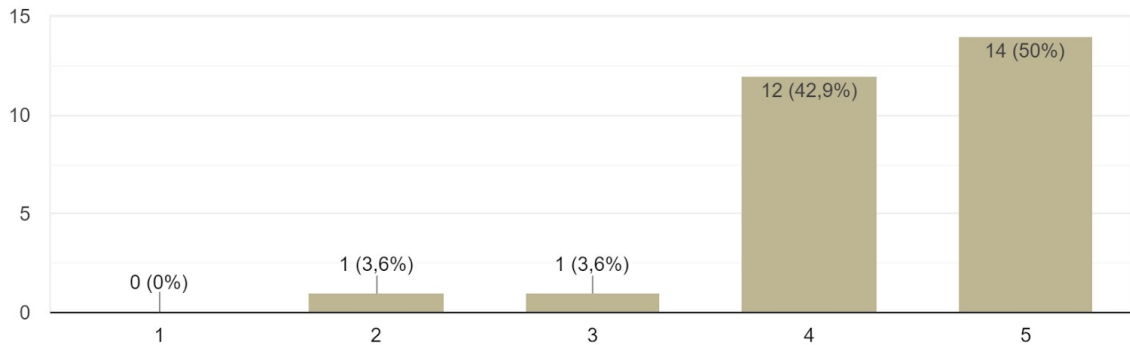
Istotna jest także nauka współzawodnictwa w duchu Fair Play i szeroko rozumiane wychowanie przez sport. W jednym z wywiadów usłyszeliśmy: „przychodzą do nas dzieci z różnych grup społecznych, z różnych dzielnic... z różnych szkół, z różnych przedszkoli... i tak naprawdę naszym zadaniem jest stworzyć grupę, jedną drużynę, która będzie na co dzień w stanie współpracować ze sobą, integrować się i przede wszystkim dogadywać”.

Kluby sportowe mają także wysoką samoocenę poziomu zaangażowania w życie społeczności lokalnej. W pięciostopniowej skali od mało zaangażowany (1) do bardzo zaangażowany (5), połowa respondentów ankiety wskazała najwyższy poziom zaangażowania, zaś drugi najwyższy poziom

wybrało 42% osób. Zatem łącznie 92% uczestników badania ocenia zaangażowanie klubu w życie gminy czy miejscowości wysoko lub bardzo wysoko.

3. Proszę ocenić poziom zaangażowania klubu w życie gminy/miejscowości/dzielnicy:

28 odpowiedzi

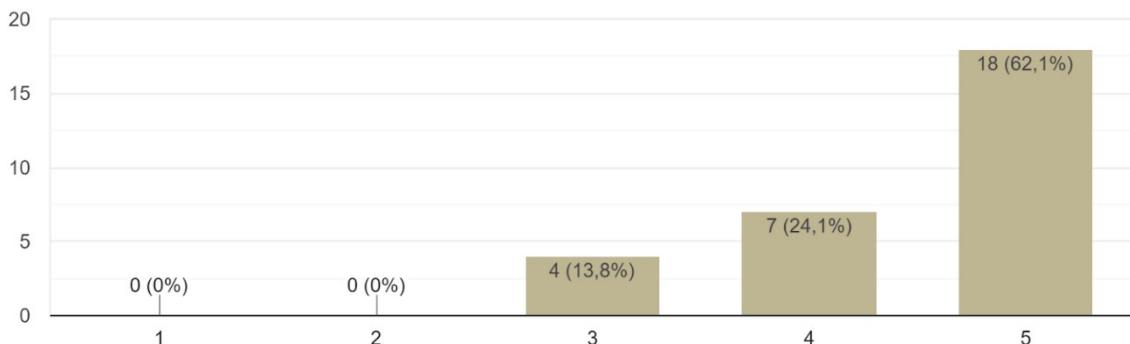
Wykres 4. Poziom zaangażowania klubu w życie społeczności lokalnej (1 – bardzo niski / 5 bardzo wysoki)

Kluby sportowe a integracja obcokrajowców

W ankiecie internetowej zapytaliśmy, czy kluby sportowe powinny angażować się w działania na rzecz integracji obcokrajowców. Poprosiliśmy o ocenę na pięciostopniowej skali, od zdecydowanie nie (1) do zdecydowanie tak (5). Zdecydowana większość spośród respondentów wskazała, że kluby powinny włączać się w integrację migrantów:

4. Czy kluby sportowe powinny angażować się w działania na rzecz integracji obcokrajowców?

29 odpowiedzi

Wykres 5. Odpowiedzi na pytanie o zasadność działania na rzecz integracji obcokrajowców.

Uzasadnieniem tych odpowiedzi jest przede wszystkim specyfika klubów sportowych, w których integracja może przebiegać w sposób naturalny. W ankietach (Po zamkniętym pytaniu z pięciopunktową skalą „4 Czy kluby sportowe powinny angażować się w działania na rzecz integracji obcokrajowców?” zadaliśmy pytanie „4a Proszę uzasadnić odpowiedź?”) pojawiały się takie komentarze: „W zajęciach naszej szkółki uczestniczą dzieci z różnych środowisk (miejskich i wiejskich) o różnym statusie materialnym i różnych możliwościach dostępu do zajęć pozalekcyjnych. W wielu przypadkach dzieci obcokrajowców i polskie spotykają się ze sobą w szkołach jednak po lekcjach nie mają możliwości integracji lub mają ją bardzo ograniczoną (w zależności od możliwości i aktywności lokalnych stowarzyszeń). Kluby sportowe ukierunkowane na systematyczne, zorganizowane zajęcia dla dzieci i młodzieży dają dużą możliwość integracji, współpracy i współżycia w środowisku. Pozwalają na zawieranie przyjaźni - często na całe życie”.

Część osób w ankietach podkreślała w tym kontekście, że kluby sportowe powinny zapobiegać zjawiskom dyskryminacji, a także „propagować idee równości i braterstwa, niezależnie od koloru skóry, wyznania czy pochodzenia społecznego”.

„Sport jest najlepszą formą integracji” – to drugie często wskazywane uzasadnienie. W ankietach pojawiały się między innymi takie stwierdzenia: „Sport łączy i zbliża ludzi, zabawa i wspólne cele przyspieszają adaptację do nowych warunków” oraz „Wielu obcokrajowców uprawiało różne dyscypliny sportowe w swych krajach. Sport - który jest źródłem przyjemności, radości dla młodego człowieka - jest najlepszym polem do budowania relacji, poczucia bezpieczeństwa, dotarcia do potrzeb, itd.”.

W ankietach w uzasadnieniu dla prowadzenia działań integracyjnych przez kluby wybrzmiewał także argument czysto pragmatyczny – wśród uchodźców może być wiele talentów sportowych, a część z nich może zostać bardzo dobrymi zawodnikami.

Zdaniem części osób udział migrantów w zajęciach sportowych to szansa na poznanie nowego miejsca życia, poznanie nowych osób, wzajemne poznawanie kultur czy norm społecznych.

W ankietach pojawiły się też nieliczne opinie bardziej ostrożne, jak na przykład propozycja prowadzenia działań integracyjnych tylko wówczas, gdy dana osoba chce zostać w Polsce na dłużej lub podkreślenie, że kluby „nie są w stanie robić tego w 100% charytatywnie”.

Korzyści i ryzyka związane z integracją przez sport

Respondenci wskazywali ogólnie, że włączanie się klubów sportowych w działania na rzecz migrantów przynosi wiele korzyści, zaś ryzyka albo ich zdaniem nie występują albo są określane jako mniej istotne (odpowiedzi na pytanie otwarte: Jakie mogą być korzyści lub ryzyka dla klubu związane z zaangażowaniem się w działania na rzecz migrantów?).

Wśród korzyści najczęściej wymieniano wymianę doświadczeń, poznanie nowych kultur, edukację rówieśniczą i kształtowanie postaw wzajemnego szacunku w kontakcie z innymi kulturami. Jedna z osób napisała krótko: „Tylko korzyści - kultura, języki, poziom sportowy, przyjaźnie”. Zdaniem respondentów wspólne zajęcia sportowe pozwolą także w przyszłości wyeliminować z boisk i stadionów zachowania rasistowskie. Działania klubów sportowych są też szansą na zapewnienie dzieciom uciekającym przed wojną normalnego dzieciństwa.

Drugą istotną grupą wskazywanych korzyści było podkreślenie roli niesienia pomocy innym w trudnej sytuacji oraz uwrażliwienie dzieci i młodzieży na los na drugiego człowieka. Doceniono także rolę edukacji międzykulturowej, poznawania innych części świata czy zwyczajów.

Trzecia grupa korzyści wskazywana przez respondentów w ankietach związana jest bezpośrednio z prowadzeniem zajęć sportowych, w tym w szczególności z odkryciem talentów, które mogą wzbogacić dany klub: „...nierzadko dzieci pochodzące z innych krajów charakteryzują się większą sprawnością ogólną oraz potencjałem sportowym. Poprzez przyjmowanie obcokrajowców, jesteśmy w stanie podnieść poziom sportowy w drużynach”. Zdaniem niektórych osób zaangażowanie klubu w działania na rzecz integracji obcokrajowców może być także okazją do rozwoju ośrodka i jego promocji.

Jeśli chodzi o ryzyka, to wskazano między innymi, że lokalna społeczność może czuć się gorzej traktowana, o czym świadczy np. jedno z doświadczeń respondenta ankiety: „prowadziliśmy bezpłatne zajęcia dla migrantów, wtedy padały zapytania od również ubogich Polaków, czy też będą mieli darmowe treningi dla dzieci”. Uczestnicy badania wskazywali, że zwolnienie uchodźców z opłat za treningi może prowadzić do postrzeganej nierównowagi, ponieważ pozostałe dzieci z Polski uczestniczą w tych samych zajęciach odpłatnie. Jeśli kryterium decydującym o zwolnieniu z opłaty nie jest poziom dochodów lecz pochodzenie, pojawia się przestrzeń na negatywną ocenę podejmowanych działań wśród części lokalnej społeczności.

Trudnością czy ryzykiem może być konieczność zatrudnienia dodatkowej kadry, wynajęcia przestrzeni lub zakup sprzętu. Szczególnie dla mniejszych klubów, których możliwości organizacyjne, kadrowe i sprzętowe są ograniczone, pojawienie się istotnie liczebnej grupy nowych podopiecznych stwarza duże wyzwania (potrzebne są dodatkowe stroje, buty, piłki, a przede wszystkim kadra oraz miejsce do prowadzenia treningu).

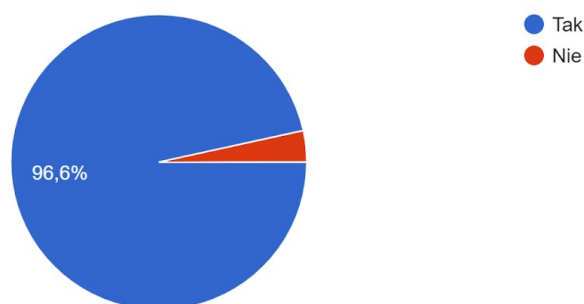
II. Działania

Powszechność, typy inicjatyw oraz motywacje do pracy z migrantami

W drugiej części raportu przedstawiamy wnioski z badania dotyczące tego w jaki sposób kluby pracują z migrantami. Na wstępie należy podkreślić, że obcokrajowcy (przede wszystkim uchodźcy z Ukrainy, ale nie wyłącznie) są odbiorcami działań w niemal wszystkich ośrodkach, które wzięły udział w ankiecie internetowej (z jednym wyjątkiem). Choć prawdopodobne jest, że w badaniu wzięli udział szczególnie zaangażowani respondenci, to jednak biorąc pod uwagę wyniki w badanej próbie, a także obecną sytuację społeczno-polityczną można stwierdzić, że współpraca oraz prowadzenie zajęć w zróżnicowanych kulturowo grupach staje się coraz bardziej powszechne:

6. Czy odbiorcami Państwa działań są migranci?

29 odpowiedzi

Wykres 6. Odpowiedź na pytanie dotyczące prowadzenia działań dla migrantów.

Jeśli chodzi o rodzaj podejmowanych działań, to zdecydowanie najczęstszy jest udział migrantów w zajęciach sportowych, treningach oraz dołączenie nowych zawodników do klubu. Ilustrują to między innymi następujące wypowiedzi w ankietach: „Regularnie przyjmujemy dzieci na zajęcia treningowe, nierzadko rezygnując z podstawowych opłat członkowskich. Zachęcamy dzieci do przyprowadzania na treningi innych swoich kolegów, aby było im różniej.”; „Cudzoziemcy są naszymi zawodnikami”.

Część klubów zatrudnia migrantów w roli trenerów. Pojawiły się również głosy na temat organizowania akcji charytatywnych czy szeroko rozumianego wsparcia dla uchodźców niezwiązanego bezpośrednio ze sportem. Na przykład niektóre kluby prowadziły zajęcia profilaktyczne, artystyczne, czy nastawione na integrację (np. wspólne kolędowanie czy wyjazdy na mecze drużyn szczebla centralnego).

Kluby często włączały się też w akcje pomocowe po wybuchu wojny, na przykład: „mamy również własny tabor transportowy, który na samym początku tej sytuacji, która wynikała w zeszłym roku na Ukrainie, rodzice nierzadko własnymi samochodami również z nami jeździli z naszymi busami i pomagali w transporcie tych osób tutaj do nas” [wywiad 1].

W innym ośrodku dobrze sprawdziło się organizowanie spotkań ukierunkowanych wyłącznie na integrację „Wynajęliśmy halę i organizowaliśmy w sobotę po prostu integrację z tymi dziećmi, czyli siadaliśmy w kółku rozmawialiśmy co robili na Ukrainie, mieliśmy tylko ten plus, że mieliśmy w swoich szeregach trenera z Ukrainy” [wywiad 5].

Pytaliśmy także o to, co skłoniło respondentów i kluby do zaangażowania się w działania na rzecz obcokrajowców. Najczęściej pojawiającym się uzasadnieniem była chęć pomocy uchodźcom: „Po zbrojnej napaści Rosji na Ukrainę przez nasz region przewinęło się mnóstwo migrantów z Ukrainy. Głównie były to kobiety z dziećmi. Aby zapewnić najmłodszym choć trochę namiastki normalności wyszliśmy z inicjatywą zaproszenia dzieci do uczestnictwa w zajęciach sportowych z polskimi rówieśnikami. Inicjatywa spotkała się z dość dużym zainteresowaniem i pomimo dużej rotacji dzieci (spowodowanej głównie wyjazdami w głąb kraju czy do innych państw europejskich) trwa do dzisiaj” [ankieta].

Respondenci wskazywali, że po wybuchu wojny w ich okolicy pojawiło się bardzo dużo osób z Ukrainy, a dzieci potrzebowały wypełnić czas w sposób wartościowy i chociaż na chwilę oderwać się od trudnej rzeczywistości. Inicjatywa działania wychodziła z różnych źródeł, na przykład od klubów, rodziców polskich dzieci, szkół lub władz samorządowych.

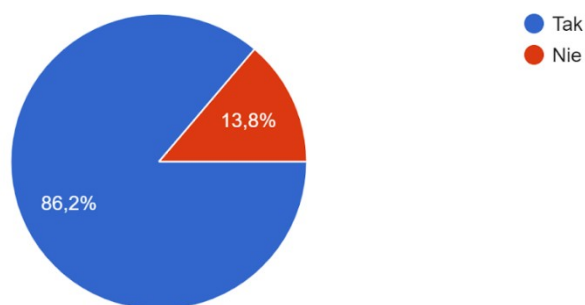
Wśród innych odpowiedzi dotyczących motywacji do angażowania się w działania na rzecz migrantów pojawiały się głosy, że dzieci i młodzież ukraińska chciała dalej trenować i rozwijać się sportowo, pomimo konieczności wyjazdu ze swojego kraju. Zauważono także ryzyko wyobcowania i braku integracji uchodźców ze środowiskiem lokalnym. Wskazano również, że PZPN zachęcił do prowadzenia tego typu inicjatyw.

Działania na rzecz integracji migrantów

Zdecydowana większość respondentów w ankiecie zadeklarowała, że prowadzi działania na rzecz integracji migrantów.

8. Czy obecnie prowadzi Państwo działania na rzecz integracji migrantów?

29 odpowiedzi

Wykres 7. Rozkład odpowiedzi na pytanie nr. 8 na temat prowadzenia działań integracyjnych

Formy prowadzonych działań integracyjnych różnią się. W ankiecie (pytanie wielokrotnego wyboru, można było także wpisać własną odpowiedź) najczęściej wskazywano włączanie migrantów do regularnych treningów, pomoc w rejestracji w ramach struktur PZPN oraz pomoc w codziennych życiowych sprawach. Nieznacznie mniej osób mówiło o spotkaniach integracyjnych czy wydarzeniach charytatywnych:

Wykres 8. Formy działań integracyjnych (ankieta internetowa)

W wywiadach wskazywano, że w niektórych klubach jako działanie integracyjne dobrze sprawdza się przypisanie roli opiekuna: „Jest to zawodnik wprowadzający nowego zawodnika do drużyny, jest on odpowiedzialny za to, żeby ze wszystkimi się przywitać, zamienić choćby te dwa trzy zdania po to, żeby to dziecko przełamało już pierwsze lody, pierwszą barierę”.

Wiele osób podkreślało, że sport pełni bardzo ważną funkcję integracyjną i dlatego nie są potrzebne inne, dodatkowe działania. Jeden z rozmówców w trakcie wywiadu powiedział: „sport jest w sumie najlepszą formą integracji, bo wystarczy piłka i gramy... są zabawy, są gry, dzieciaki szybko łapią, nie muszą znać języka – widzą co robią inni i zaczynają naśladować. A jeżeli chodzi o grę to wiadomo, że trzeba kopnąć piłkę do jednej z bramek, to już jest prostsze”.

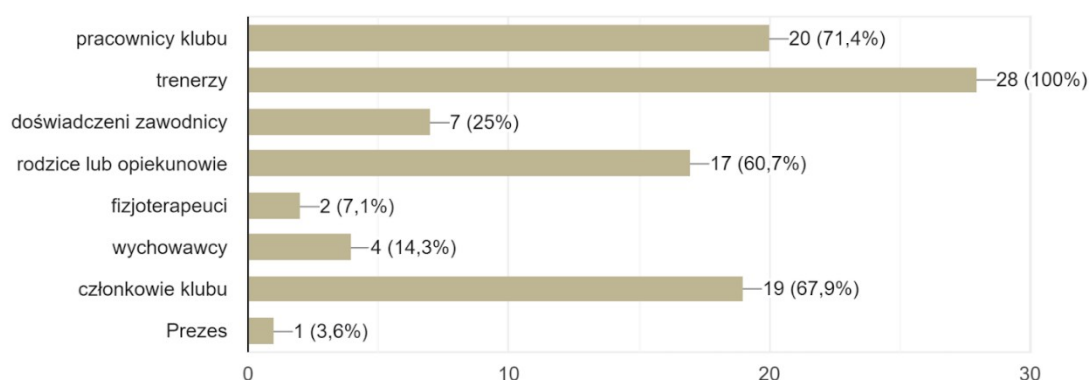
Wcześniejsze kontakty i znajomości również ułatwiają integrację w nowym środowisku: „jak zawodnik przeprowadza kogoś ze swojej szkoły, z klasy, bądź przyjaciela czy przyjaciółkę do drużyny, to na pewno już automatycznie stwarza taką bezpieczną przestrzeń do wprowadzenia tego zawodnika”.

Osoby zaangażowane w działania integracyjne

W działania na rzecz integracji migrantów w ramach klubów sportowych zaangażowanych jest wiele osób. Najczęściej rola ta przypada trenerom, pracownikom oraz członkom klubów sportowych. Widoczna jest również obecność rodziców, a w mniejszym stopniu doświadczonych zawodników i innych osób powiązanych z danym ośrodkiem:

9. Kto jest zaangażowany w działania na rzecz integracji migrantów w Państwa klubie? [można zaznaczyć wszystkie właściwe odpowiedzi]

28 odpowiedzi

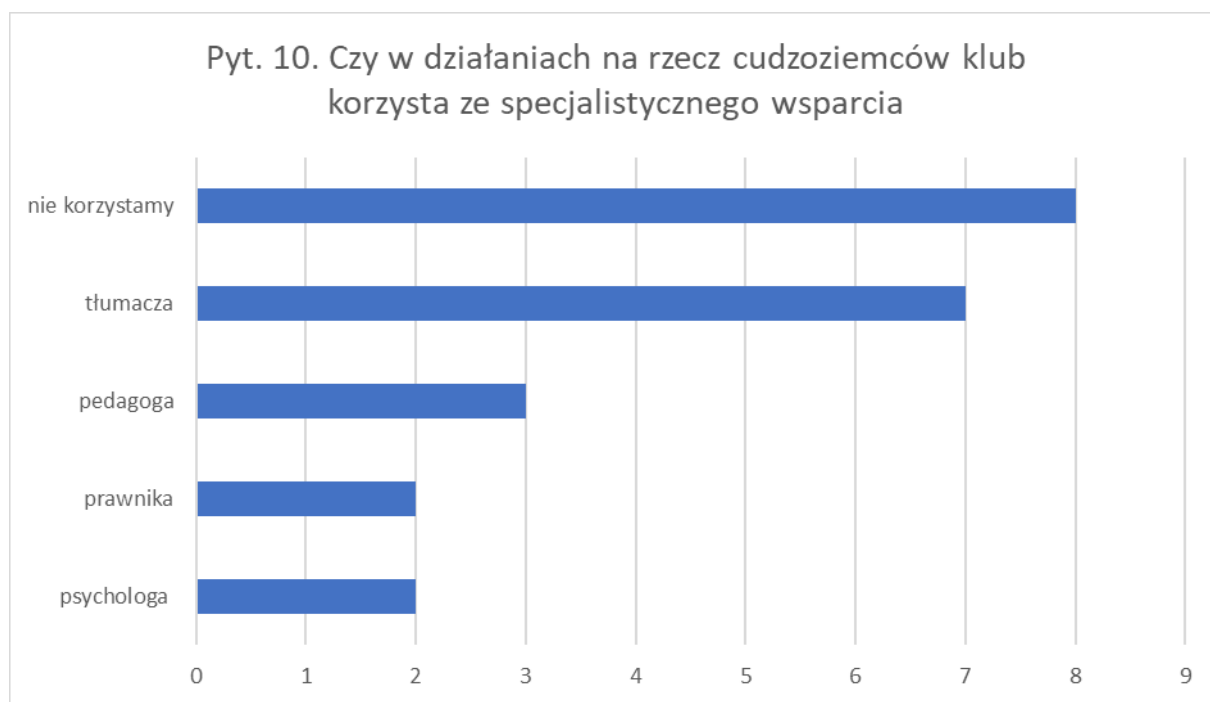

Wykres 9. Osoby zaangażowane w działania na rzecz integracji migrantów

Rola rodziców w działaniach klubu jest postrzegana niejednoznacznie. Pojawiały się opinie, że zbyt duże zaangażowanie rodziców może nieść ze sobą ryzyka („...każdy chciał rządzić, tysiące pretensji do trenerów, do prezesów...”).

Część rozmówców w wywiadach sugerowała, że warto jest zadbać o precyzyjne rozgraniczenie ról oraz kompetencji pomiędzy wszystkimi zaangażowanymi osobami, np. „w trakcie treningu to trener jest odpowiedzialny za dziecko i tutaj pełni główną rolę wychowawczą, jak również trenerską i tutaj nie chcemy, aby nam się te funkcje mieszały... po treningu każdy rodzic odbiera swoje dziecko i jest czas na rozmowy z trenerem czy ewentualne pytania” [wywiad 4].

Zapytaliśmy także o to, czy w działaniach na rzecz cudzoziemców kluby korzystają z dodatkowego wsparcia specjalistów (pytanie wielokrotnego wyboru, można było także wpisać własną odpowiedź). Najwięcej osób zadeklarowało, że nie korzysta z takiej pomocy. Jeśli wsparcie się pojawiało, to wskazywano przede wszystkim tłumaczy i pedagogów, a rzadziej prawnika lub psychologa:

Wykres 10. Osoby wspierające klub w działaniach na rzecz migrantów

Interesowała nas również rola bardziej doświadczonych zawodników w klubie, szczególnie w kontekście działań podejmowanych na rzecz migrantów. W ankiecie najczęściej wskazywano, że bardziej doświadczone osoby wprowadzają nowych zawodników, dbają o atmosferę oraz pomagają w codziennym funkcjonowaniu klubu. Na uwagę zasługuje obejmowanie opieką cudzoziemców, między innymi ułatwienie integracji w nowym środowisku oraz wsparcie psychologiczne.

Odrębną rolą doświadczonych zawodników jest pomoc w prowadzeniu treningów, np. w funkcji asystenta trenera czy doradcy sportowego. Jeśli chodzi o działania podejmowane na rzecz migrantów i uchodźców, to doświadczeni zawodnicy często wspólnie z nimi trenują, szkolą młodzież, dają dobry przykład, a jeśli trzeba to rozmawiają i pocieszają.

W ankiecie chcieliśmy też dowiedzieć się, jakie role pełnią trenerzy w klubach na co dzień oraz ewentualnie czym ich działania różnią się jeśli chodzi o pracę z migrantami, względem pozostałych podopiecznych. Dobrym wprowadzeniem do tego tematu są następujące odpowiedzi z ankiety:

Jaka jest rola trenerów w działaniach klubu?

„Trenerzy uczą podstaw technicznych i taktycznych oraz wartości etycznych i moralnych, a przede wszystkim dbają o wszechstronny rozwój psychofizyczny dzieci. Celem ich pracy jest progres sportowy, osiągnięty dzięki ich rzetelności i zaangażowaniu oraz ciężkiej pracy zawodników”

Jaka jest rola trenerów w działaniach na rzecz cudzoziemców?

„Jak wyżej plus pomoc w zaaklimatyzowaniu się cudzoziemców.”

Wiele osób wskazywało, że w kontekście pracy z uchodźcami rolą trenera jest zapobieganie lub rozwiązywanie trudnych sytuacji, uczenie postaw szacunku i akceptacji u wszystkich podopiecznych. Pojawiały się głosy o dodatkowej roli trenera jako tłumacza, pracy pedagogicznej oraz pierwszej pomocy psychologicznej.

Nowym zadaniem dla części trenerów jest także wspieranie uchodźców w zakresie ułatwienia dostępu do oferty sportowej klubu, w tym także zorganizowanie potrzebnego sprzętu: „prócz zadań wykonywanych na rzecz klubu trenerzy w obecnej sytuacji związanej z kryzysem migracyjnym (głównie z Ukrainy) mają za zadanie współpracować z rodzicami w zakresie wszelkiej pomocy obcokrajowcom chcącym korzystać z zajęć sportowych w klubie, prowadzić akcję informacyjną w szkołach i przedszkolach w zakresie takiej oferty oraz pomagać w rozwiązywaniu bieżących problemów obcokrajowców związanych z korzystaniem z naszych zajęć.”

Ostatnią grupą osób zaangażowanych we wsparcie migrantów, o którą pytaliśmy w ankiecie oraz wywiadach, byli rodzice. Z odpowiedzi wynika, że ich rola najczęściej polega na dobrowolnym wspieraniu działalności klubu, co dobrze oddaje następująca wypowiedź: „Rodzice są motorem napędowym każdej drużyny dziecięcej lub młodzieżowej. Pomagają w przygotowaniach turniejów i innych imprez organizowanych przez klub. Czasem to oni sami wychodzą z inicjatywą organizowania zawodów, mikotajek, dnia dziecka itp. Są fotoreporterami na meczach, zawodach i wyścigach swoich

pociecz. Motywatorem do dalszej, ciężkiej pracy na treningach i zawodach” [ankieta W.27]. Ponadto w najmłodszych grupach często pomagają trenerom podczas zajęć.

Jeśli chodzi o działania na rzecz migrantów, to niektórzy polscy rodzice również pomagają im odnaleźć się w nowej rzeczywistości, na przykład „Wprowadzanie rodziców do grup lokalnych, pomoc komunikacyjna i materialna, wspieranie obcokrajowców w codziennych sprawach”.

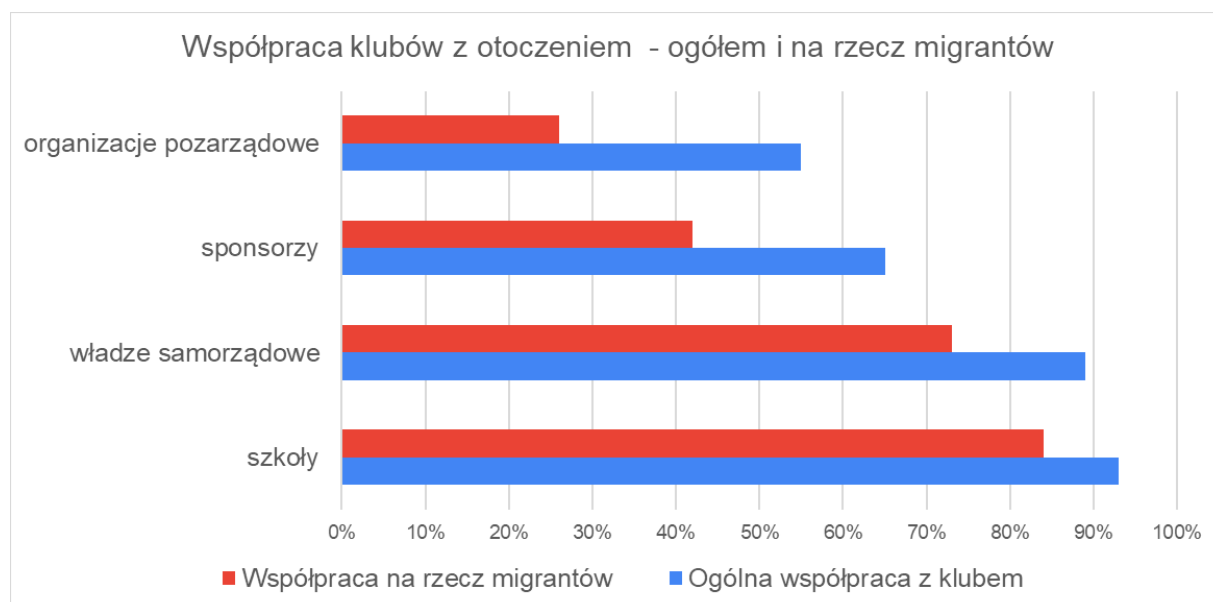
Rodzice posiadający niezbędne kompetencje językowe mogą pełnić rolę tłumacza (także dokumentów). Czasem pomagają przy załatwieniu spraw urzędowych.

Ważną rolą rodziców jest także wsparcie w organizacji imprez, pikników czy turniejów ułatwiających integrację.

Współpraca klubów z otoczeniem zewnętrznym

W badaniu zapytaliśmy także o zakres współpracy klubów z podmiotami zewnętrznymi. Prawie wszyscy respondenci odpowiedzieli, że działają wspólnie ze szkołami oraz władzami samorządowymi. Ponad połowa ankietowanych zadeklarowała też współpracę ze sponsorami i organizacjami pozarządowymi. Jeśli chodzi o działania na rzecz migrantów, to wskazywano te same podmioty w tej samej kolejności.

Występują jednak istotne różnice jeśli chodzi skalę tej współpracy, co ilustruje poniższy wykres:

Wykres 11. Intensywność współpracy klubów sportowych z otoczeniem

Z odpowiedzi wynika, że współpraca ze szkołami polega przede wszystkim na organizacji zajęć pozalekcyjnych, wymianie informacji, a często też dostępie do infrastruktury sportowej. Władze samorządowe są istotnym źródłem finansowania aktywności klubów, organizują różnego rodzaju konkursy i dotacje. Często prowadzone są wspólne inicjatywy, jak np. organizacja półkolonii czy eventów. Samorządy oraz szkoły często pomagają także dotrzeć z ofertą zajęć do właściwej grupy osób. Jedna z osób w ankiecie wskazała, że dzięki współpracy z jedną z organizacji pozarządowych udało się stworzyć stronę internetową w języku ukraińskim.

Współpraca klubów z migrantami – metody, narzędzia i praktyka

W badaniu zapytaliśmy także o praktyczne aspekty współpracy z migrantami, w tym na przykład o stosowane metody oraz narzędzia treningowe. W ankiecie internetowej wszyscy wskazywali, że posługują się standardowymi i dobrze sprawdzonymi formami prowadzenia zajęć. Nie wprowadzają żadnych zmian, co dobrze ilustruje stwierdzenie „używamy tych samych metod dla wszystkich uczestników zajęć”. Obcokrajowcy biorą udział we wspólnych treningach, czasami pojawiają się też spotkania integracyjne czy wyjazdy na mecze.

Również w wywiadach indywidualnych trenerzy podkreślali, że starają się przede wszystkim zachować dotychczasowy rytm i naturalność prowadzenia zajęć, aby zwiększyć poczucie komfortu u wszystkich zawodników.

„Staram się prowadzić trening jak najbardziej normalnie, tak aby też te osoby czuły się komfortowo, żeby nie było to dla nich widoczne, że ja tutaj specjalnie przez nie muszę wymyślać jakieś dodatkowe metody przekazu informacji dla nich i dla innych...” [wywiad 4]

„Język futbolu jest językiem uniwersalnym i wyglądało to po prostu naturalnie, nie chciałem też... nie wiem brać go na bok, rysować i tak dalej, żeby się nie poczuł źle, raz że on jest jakiś może inny; a dwa, żeby chłopcy nasi nie poczuli się źle, że może ja mu coś lepiej tłumaczę, może mu go tam na boku chwale.” [wywiad 3]

„Przede wszystkim w kategoriach młodzieżowych dzieci najbardziej uczą się poprzez pokaz... wszystkie ćwiczenia poza tłumaczeniem muszą być pokazane nie tylko przeze mnie, ale też przez nie same. Czyli, jak zrozumiały i jak zapamiętały i to przynosi większe efekty i szkoleniowe i przede wszystkim rozwojowe dla dzieci mówiących po polsku, ale również dzieci z innych krajów.” [wywiad 4]

Zapytaliśmy również w jaki sposób kluby sportowe diagnozują indywidualne potrzeby migrantów oraz czy ewentualnie dostosowują do nich swoje działania. Najczęściej indywidualne potrzeby określone są na podstawie bezpośredniej rozmowy z zawodnikami lub ich opiekunami. Jedna z osób wskazała, że w tym zakresie korzysta ze współpracy z organizacjami pozarządowymi. Około jedna czwarta osób, które odpowiedziały na nasze pytanie, nie prowadzi indywidualnej diagnozy potrzeb.

Jeśli chodzi o uwzględnianie wyników diagnozy w planach działań, to najwięcej osób wskazało, że nie jest to praktykowane. Około jedna czwarta klubów stara się jednak dostosować treningi do okresów świątecznych przypadających w różnych częściach roku.

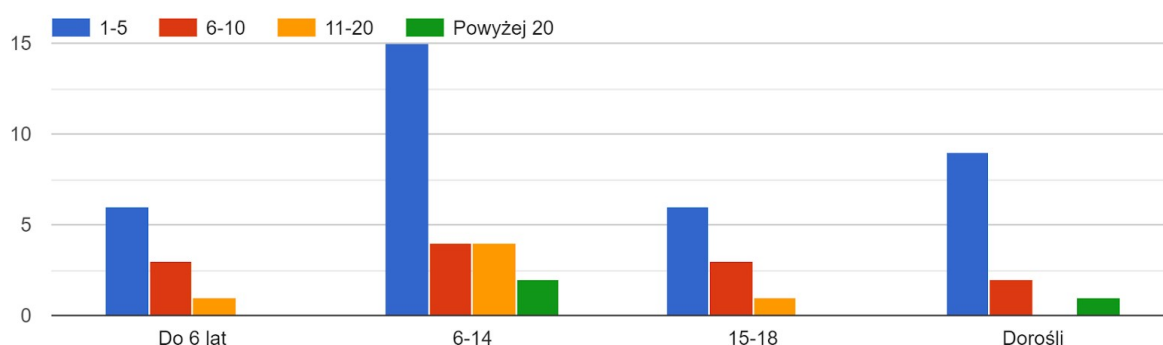
Ważnym aspektem pracy z migrantami jest także nabór oraz sposób dotarcia z informacją o klubie. Większość ośrodków prowadzi rekrutację przez cały rok i korzysta z podobnych metod: „media społecznościowe, szkoły, strona internetowa, marketing szeptany, stworzenie strony internetowej w języku polskim, angielskim i ukraińskim” [ankieta W21].

Niektóre kluby tworzyły specjalne materiały informacyjne (plakaty, ulotki, posty na FB) oraz umieszczały banery na obiektach sportowych w języku ukraińskim.

Bezpośrednio po rozpoczęciu wojny w Ukrainie ośrodki sportowe często prowadziły treningi dla uchodźców za darmo, co sprzyjało rekrutacji. Obecnie w wielu miejscach przywracane są opłaty członkowskie, co czasem powoduje zmniejszenie liczby chętnych.

Za pośrednictwem ankiety chcieliśmy się też dowiedzieć, ilu obcokrajowców uczestniczy obecnie w aktywnościach klubów z podziałem na kategorie wiekowe:

19. Ilu obcokrajowców jest obecnie w klubie? W jakim wieku?

Wykres 12. Liczba obcokrajowców w poszczególnych grupach wiekowych

Najliczniej reprezentowaną (według deklaracji respondentów) grupą wiekową są dzieci w przedziale 6-14 lat. Wśród uczestników ankiety ponad połowa (15) przedstawicieli klubów zadeklarowała obecność od jednego do pięciu zawodników, po 4 respondentów wskazało, że mają grupę 6-10 osobową lub 11-20 osobową, zaś dwóch respondentów zadeklarowało powyżej 20 zawodników z innych krajów w ich klubach.

Jeśli chodzi o pochodzenie migrantów, to ankietowani wskazywali bardzo szeroki wachlarz miejsc, jednak od roku zdecydowanie najliczniejszą grupę stanowią osoby z Ukrainy. W dalszej kolejności wymieniano następujące państwa: Białoruś, Nigeria, Gruzja, Mołdawia, Kazachstan, Niemcy, Dania, Grecja, Wielka Brytania, Kolumbia, Meksyk, Chile, Korea Południowa.

Migranci występują przede wszystkim w roli zawodników i zawodniczek, choć w niektórych klubach należą także do kadry trenerskiej.

Zapytaliśmy także o sposób dokumentowania obecności migrantów w klubie, w szczególności czy istnieją odrębne zasady regulujące udział obcokrajowców w zajęciach. Z odpowiedzi wynika, że zdecydowana większość klubów nie stosuje odrębnych zasad i korzysta ze standardowych systemów czy narzędzi zarządzania klubem (np. platforma łączy nas piłka, Extranet, Protrainup) oraz list obecności. Różnice mogą występować jedynie w zakresie opłat za zajęcia – czasem migranci są z nich zwalniani.

Istotnym elementem współpracy z cudzoziemcami jest także rejestracja zawodników zagranicznych do rozgrywek. W tym zakresie doświadczenia uczestników ankiety internetowej są bardzo podzielone. Prawie połowa (46%) wskazuje, że miała duże problemy, aby przejść przez proces rejestracji. Pojawiają się głosy o braku możliwości zarejestrowania zawodników poniżej 11 roku życia w Extranecie czy rezygnacji z prób wobec problemów z tym związanych. Wskazywane trudności to na przykład „czas, zrozumienie dokumentów, mnogość dokumentów, przesyłanie dokumentów, druk dokumentów, posiadania oryginalnych aktualnych, ważnych dokumentów”. Z drugiej strony duża grupa ankietowanych (42%) nie napotkała trudności w tym zakresie. Pozostałe osoby (12%) nie rejestrowały zawodników lub miały mieszane doświadczenia w tym zakresie.

Informacje na ten temat były prezentowane w różny sposób także w trakcie wywiadów. Dla części osób proces rejestracji był bardzo trudny i zniechęcający: „problem dużo większy był z tymi dziećmi powyżej 10 roku życia, bo tu batalia trwała prawie pół roku. Tak jak mówiłem, mieliśmy dwóch takich starszych chłopaków i to dokumenty, które były potrzebne to były tak: dowody osobiste rodziców, obojga, nawet ojca, który został w Ukrainie więc oni, zanim załatwili skan dokumentu tożsamości ojca, no wiadomo tam jest wojna... więc samo czekanie, aż tata coś tam przyśle to było dwa tygodnie, umowa o pracę rodzica czy tutaj pracuje, jeżeli nie pracuje to

zaświadczenie z bezrobocia, że jest tam gdzieś zarejestrowany jako bezrobotny, potwierdzenie miejsca zamieszkania w Polsce, więc jakaś umowa najmu mieszkania, czy dostali z gminy to jakieś potwierdzenie z gminy i tak dalej, akt urodzenia...” [wywiad 3]. W jednym z klubów rejestracja zawodników z Ukrainy zakończyła się powodzeniem jedynie w przypadku 2 zawodników na 20, których próbowano zarejestrować, choć osoba odpowiedzialna za rejestrację miała ogólnie duże doświadczenie w tym zakresie.

Jednak inni rozmówcy mówili że „zawodnicy z Ukrainy są traktowani na równi z polskimi, nie ma tam żadnych rzeczy związanych z transferami, że trzeba mieć pozwolenie na grę, ci co przyjechali do Polski mogli normalnie brać udział w rozgrywkach tak jak Polacy, tak to nie było tak, że trzeba jakieś transfery zagraniczne...” [wywiad 6].

Wypowiedzi te świadczą na pewno o zróżnicowanych doświadczeniach z przebiegiem procesu rejestracji, a do rozważenia jest kwestia uproszczenia lub ujednoczenia procedur w sytuacjach nadzwyczajnych, takich jak wybuch wojny.

III. Wyzwania i potrzeby klubów w zakresie pracy z migrantami

W ostatniej części ankiety zapytaliśmy o wyzwania związane z prowadzeniem klubów sportowych, w tym w szczególności dotyczące pracy z migrantami. Uczestnicy wskazywali najczęściej na problemy finansowe, problemy infrastrukturalne oraz problemy kadrowe. Wiele osób podkreślało rosnące ceny energii, transportu, czy wynajmu obiektów oraz utrzymywanie się dotacji na niezmiennym, niskim, poziomie. Ważne jest zapewnienie odpowiedniego sprzętu do prowadzenia treningów oraz bazy treningowej, szczególnie w okresie zimowym.

Jeśli chodzi o wyzwania doświadczane przez kluby, związane konkretnie z pracą z migrantami, to w zdecydowanej większości ankietowani wskazywali na te same, ogólne trudności opisane wyżej: „Wyzwania i trudności są tożsame z tymi, które wskazujemy przy prowadzeniu działań klubu”. Tylko nieliczne wypowiedzi wskazywały na specyficzne wyzwania, takie jak brak wsparcia psychologa czy prawnika, bariera językowa, czy opisane wcześniej trudności z rejestracją zawodników.

Zapytaliśmy także o występowanie konfliktów, dyskryminacji lub rasizmu względem migrantów. Wszyscy ankietowani wskazali, że takie problemy są im obce, nie występowały w ramach klubu i nie było dotychczas potrzeby radzenia sobie z nimi. Pojawiły się jednak sygnały dotyczące problemów ze strony społeczności lokalnej lub dyskryminacji w miejscu zamieszkania. Podjęte w tej sytuacji działania to rozmowy, mediacje oraz oparty na szacunku dialog (opisywano sytuacje rozmów z sąsiadami lub wynajmującymi mieszkania, którzy zachowywali się dyskryminująco).

Chcieliśmy się również dowiedzieć, jakie bariery widzą kluby sportowe we współpracy z migrantami. Najczęściej podawaną odpowiedzią (40% ankietowanych) była informacja o braku barier, ewentualnie o tym, że pokrywają się one z ogólnymi trudnościami klubów: „Nie widzimy barier, jesteśmy otwarci i chętnie pomagamy”; „nie dostrzegamy barier w prowadzeniu naszych działań na rzecz obcokrajowców, są one tożsame z ogólnymi barierami w zakresie prowadzenia normalnej działalności.”. Jedna trzecia respondentów wskazała jednak, że barierą może być język, szczególnie na początku współpracy.

Pojawiły się też głosy o barierze finansowej (14%), w tym w szczególności dotyczącej sprzętu sportowego oraz możliwości prowadzenia zajęć dla obcokrajowców (kluby nie mają pieniędzy na zatrudnienie dodatkowej kadry czy wynajem sali; ponadto często jest potrzebne zakupienie klubowych strojów czy butów dla uczestników zajęć). Dwie osoby wskazały biurokrację, w tym rejestrację zawodników, jako barierę.

W kontekście barier w jednym z wywiadów podkreślono, aby pamiętać nie tylko o dzieciach, ale także o ich rodzicach: „Ja bym tutaj raczej zwrócił uwagę na to, że żeby dorosłych wprowadzić w nową rzeczywistość, bo tak naprawdę dzieci też potrzebują pomocy, ale dorośli chyba jeszcze więcej, bo to oni tak naprawdę muszą zadbać o to, żeby te ich pociechy tutaj odnalazły się w naszej rzeczywistości nierzadko trudnej, więc myślę, że tu większa pomoc przydałaby się raczej w pracy z dorosłymi, którzy są czasami nieśmiali i po prostu ta bariera językowa dla nich może stanowić spory problem, żeby dogadać się po prostu w grupie rodziców dzieci trenujących w Akademii więc raczej tutaj bym zwrócił uwagę na pomoc czy to psychologiczną, czy też zwykłego tłumacza właśnie dla dorosłych, dla tych rodziców, którzy do nas tutaj przychodzą”.

Podstawą współpracy z migrantami jest diagnoza potrzeb konkretnych grup (np. dzieci, młodzież, kobiety, mężczyźni). Z odpowiedzi wynika, że zdecydowana większość klubów prowadzi takie działania (78% ankietowanych). Stosowane metody to rozmowy z zawodnikami lub ich opiekunami, obserwacje trenerów, kontakty z rodzicami oraz szkołami.

Ostatnie pytanie ankiety dotyczyło najbardziej istotnych potrzeb w zakresie współpracy z migrantami (27. Jakie potrzeby w działaniach na rzecz konkretnych grup cudzoziemców (dzieci, młodzież, kobiety, mężczyźni) są dla Państwa najbardziej istotne?). Dla największej grupy osób (42%) duże znaczenie miały: możliwość dalszego treningu, rozwoju kultury fizycznej i sportu, wsparcie w komunikacji, integracja w nowym środowisku oraz znalezienie bezpiecznego miejsca na świecie. Natomiast 28% ankietowanych wskazało, że kluczowe jest wsparcie finansowe, zapewnienie sprzętu treningowego, opłacenie składek oraz zatrudnienie kadry.

Pojawiły się także dwa głosy dotyczące pomocy organizacyjnej oraz wsparcia ekspertów (prawnik, psycholog).

Kwestia potrzeb finansowych pojawiła się nie tylko w ankietach, ale wybrzmiała bardzo silnie także w wywiadach. Poza tym pojawił się ważny głos na temat konieczności poznania różnic kulturowych: „Ja myślę że większość z nas musiałaby poznać różnice kulturowe pomiędzy naszą kulturą a kulturą akurat w tym wypadku kulturą z Ukrainy. One mimo wszystko są zbliżone do siebie, więc może nie ma większych różnic, ale czasami te detale odgrywają większą rolę” [wywiad 1].

Podsumowanie

Podjmując się na zlecenie Polskiego Związku Piłki Nożnej badania klubów pod kątem ich zaangażowania w integrację uchodźców, mieliśmy świadomość zarówno szans, jak i wyzwań, które stoją przed środowiskiem piłkarskim. Od zarania tej dyscypliny w XIX-wiecznej Anglii boisko jest jednym z nielicznych miejsc, w których spotykają się na równych zasadach i angażują we wspólne działania ludzie z różnych kręgów społecznych i kulturowych. Jest to olbrzymi zasób w czasach, gdy coraz więcej osób z całego świata szuka nowego domu w Europie, a po napaści Rosji na Ukrainę – również w Polsce. Aby wykorzystać ten potencjał dla dobra lokalnych społeczności przyjmujących migrantów, potrzebny jest jednak nie tylko plac gry, ale też znajomość narzędzi inkluzji, synergia różnych instytucji oraz odpowiednie środki finansowe.

Z przeprowadzonych ankiet oraz wywiadów wyłania się dość spójny obraz lokalnych klubów. Trenerzy dostrzegają migrantów i akceptują ich obecność, ale po krótkim okresie entuzjastycznego zaangażowania w działania pomocowe, stanęli – jak my wszyscy – przed pytaniem o rozwiązania systemowe. Świadomi możliwych konfliktów, źródeł ewentualnych trudności upatrują jednak nie tyle w odmienności kulturowej przybyszów, co raczej w samej ich liczbie, która przekłada się na funkcjonowanie klubów już wcześniej borykających się z problemami finansowymi czy sprzętowymi. Przeważa wiara, że wsparcie ekspertów czy celowe dostosowanie programów szkoleniowych jest mniej istotne niż ogólna kondycja klubów i ich osadzenie w lokalnym ekosystemie, ponieważ integracja niejako wydarzy się sama przy odrobinie dobrej woli. Ponieważ nasze badanie nie może być uznane za w pełni reprezentatywne – choćby ze względu na stosunkowo niski *response rate*, mamy świadomość, że wzięły w nim udział osoby raczej otwarte i pozytywnie nastawione do migrantów – istnieją powody by sądzić, że prezentowana perspektywa jest i tak nazbyt optymistyczna. Respondenci w znikomym stopniu odnosili się do cudzoziemców z kręgów kulturowych bardziej odległych niż ukraiński, a forma badania nie pozwoliła na zweryfikowanie

postaw np. odnośnie osób o innym kolorze skóry. Dlatego wydaje nam się niezwykle istotne, by podtrzymywać zapał trenerów, prezentując im zarówno możliwe źródła finansowania ich inicjatyw, jak i korzyści płynące z pogłębiania wiedzy na temat mechanizmów integracji i efektywnych sposobów wykorzystania piłki do takich działań.

Rekomendacje dla klubów

1. Tworzenie partnerstw między różnymi podmiotami lokalnymi, inicjatywy siecujące środowisko klubów piłkarskich z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi liderami, specjalistami (m.in. w dziedzinie edukacji, kultury, pomocy społecznej).
2. Poszukiwanie osób z kompetencjami specjalistycznymi i międzykulturowymi poza klubem, które mogą wspierać procesy integracji (psycholog, animator, asystent kulturowy, wychowawca, itp.).
3. Upowszechnianie świadomości społecznego, wychowawczego, zdrowotnego, psychologicznego oddziaływania sportu wśród całej kadry klubowej.
4. Wzbogacenie aktywności sportowych o elementy i działania integracyjne.
5. Tworzenie systemów grantowych specjalnie dla działań sportowych o charakterze integrującym, przeciwdziałającym wykluczeniu.
6. Promowanie dobrych praktyk, inicjatyw, działań lokalnych w zakresie integracji migrantów i osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.
7. Uwzględnianie charakterystyki lokalnych środowisk i potrzeb lokalnej społeczności w programach otwartych, integrujących (np. zwolnienie z opłat wszystkich uczestników, a nie jedynie uchodźców, włączanie różnych środowisk zagrożonych wykluczeniem).
8. Rozszerzenie szkolenia trenerskiego o kompetencje komunikacyjne i międzykulturowe.